

Presuda protiv Mihailovića i ostalih

IZRICANJE SUDSKIH PRESUDA • MOLBE
ZA POMILOVANJE • ODLUKA PREZIDIJUMA
NARODNE SKUPŠTINE FNRJ • POSTUPAK
PO SUDSKIM PRESUDAMA

IZRICANJE SUDSKIH PRESUDA

15 jul

Predsednik: Druže zastavniče, naredite da se uvedu optuženi. (U dvoranu, dupke ispunjenu, u 8,15 časova, ulaze optuženi приметно uzbuđeni. Idu redom, kao što su dolazili na suđenje svakog dana sa Dragoljubom-Dražom Mihailovićem na čelu. Iako obrastao u bradu приметna je Dražina uznemirenost. Seli su na optuženičku klupu.) Danas će se izreći presuda. (Među prisutnima u publici žamor.) Molim publiku za mir, u protivnom biću prinuđen da naredim da se udalji iz sale svaki onaj koji bude ma kakvim znacima davao izraze svoga raspoloženja. (Potom predsednik i svi ostali u sali, kao i optuženi, ustaju i, u punoj tišini, predsednik čita presudu.)

U IME NARODA

Vrhovni sud Federativne Narodne Republike Jugoslavije – Vojno veće – sastavljeno od pukovnika Mihaila Đorđevića kao predsedavajućeg i sudija – potpukovnika Milije Lakovića i Mihaila Jankovića, i sekretara – poručnika Todora Popadića, po krivičnoj stvari protivu optuženih Dragoljuba-Draže Mihailovića i dr. radi krivičnih dela iz Zakona o krivičnim delima protivu naroda i države i Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora a na osnovu optužnice Vojnog tužioca Jugoslovenske armije od 31 maja 1946. godine, broj 711/46. i Rešenja ovog suda od 1. juna 1946. godine, – održao je u Beogradu glavni javni usmeni pretres od 10 juna do 11 jula 1946. godine, na kome je optužnicu zastupao zastupnik Vojnog tužioca Jugoslovenske armije pukovnik Miloš Minić, u prisustvu optuženog Dragoljuba - Draže Mihailovića, koga brane Nikola Đonović i Dragić Joksimović, oba advokata iz Beograda; optuženog Stevana Moljevića, koga brani Rajko Atanacković, advokat iz Beograda, optuženog Đure Vilovića, koga brani dr Milan Omčikus, advokat iz Beograda; optuženog Radoslava-Rada Radića, koga brani Lazar Vučetić, advokat iz Beograda; optuženog Slavoljuba Vranješevića i optuženog Miloša Glišića, koje brani Blaža Radović, advokat iz Beograda; optuženog Dragomira-Dragog Jovanovića i optuženog Koste Kumanudija, koje brani Savko Dukanac, advokat iz Beograda; optuženog Tanasije-Tase Dinića, koga brani dr Dragoljub Jovanović, advokat iz Beograda; optuženog Koste Mušickog, koga brani Đorđe Ćirić, advokat iz Beograda; optuženog Boška Pavlovića, koga brani Slobodan Subotić, advokat iz Beograda, optuženog Lazara-Laze Markovića, koga brani Aleksandar Nikolić, advokat iz Beograda, a u odsustvu optuženog Mladena Žujovića i optuženog Živka Topalovića, koje brani Ljubomir Radovanović, advokat iz Beograda; optuženog Slobodana Jovanovića, koga brani Miloš Terzić, advokat iz Beograda; optuženog Božidara Purića i optuženog Petra Živkovića, koje brani Miljaković Pavle, advokat iz Beograda; optuženog Momčila Ninčića, koga brani David Alkalaj, advokat iz Beograda; optuženog Radoja Kneževića i optuženog Milana Gavrilovića, koje brani Slobodan Subotić, advokat iz Beograda; optuženog Živana Kneževića i optuženog Konstantina Fotića, koje brani Dragutin Tasić, advokat iz Beograda - pa je po konačnoj reči zastupnika Vojnog tužioca Jugoslovenske armije da ostaje pri optužnici i traži strogu i pravednu kaznu za optužene i završne

reči branilaca svih optuženih i zadnje reči prisutnih optuženika svakog ponaosob da budu oslobođeni ili što blažije kažnjeni – doneo i javno izrekao dana 15. jula 1946. godine sledeću

PRESUDU

1) Mihailović Dragoljub-Draž, 2) Dr Moljević Stevan, 3) Žujović Mladen, 4) dr. Topalović Živko, 5) Vilović Đura, 6) Radić Radoslav-Rade, 7) Vranješević Slavoljub, 8) Glišić Miloš, 9) Jovanović Slobodan, 10) Dr Purić. Božidar, 11) Dr Ninčić Momčilo, 12) Živković Petar, 13) Knežević Radoje, 14) Dr Gavrilović Milan, 15) Knežević Živan, 16) Fotić Konstantin, 17) Jovanović Dragomir-Dragi, 18) Dinić Tanasije-Tasa, 19) Jonić Velibor, 20) Dokić Đura, 21) Mušicki Kosta, 22) Pavlović Boško, 23) Dr Marković Lazar-Laza, 24) Dr Kumanudi Kosta

KRIVI SU:

što su u toku nadčovečanske borbe koju su narodi Jugoslavije od 1941. do 1945. godine u odbrani svoje slobode i nezavisnoeti, i za svoj opstanak vodili protivu hitlerovske Nemačke, fašističke Italije i njihovih satelita, stupili i za sve vreme rata i neprijateljske okupacije održavali političku i vojnu saradnju sa okupatorom radi zajedničkog ugušivanja opštenarodnog ustanka i podržavanja okupacije kako bi uz pomoć okupatora uspostavili režim protiv narodne diktature i nacionalnog ugnjetavanja te su na taj način u najsudbonosnijem razdoblju istorije naroda Jugoslavije izvršili zločin izdaje naroda i otacbine; što su zajedno sa okupatorom - u ostvarivanju imperijalističkog plana okupatora o porobljavanju i istrebljenju naroda Jugoslavije, organizovali, naređivali i izvršavali ili potstrekavali na izvršavanje nebrojene zločine nad narodom: ubijanje i predavanje ranjenika okupatoru, masovna ubistva i pokolje, hapšenja, mučenja, odvođenja u koncentracione logore i na prisilni rad u korist okupatora, prinudnu mobilizaciju, paljevine, pljačku i uništavanje javne i privatne imovine, silovanje i druge ratne zločine, usled čega nose odgovornost za smrt i stradanja stotine hiljada ljudi, žena i dece. I to:

Optuženi MIHAILOVIĆ DRAGOLJUB-DRAŽA:

1. Što je od početka druge polovine 1941. godine pa za sve vreme rata i neprijateljske okupacije organizovao i rukovodio oružane četničke formacije poznate pod imenom „četnici Draže Mihailovića" i takozvana „jugoslovenska vojska u otacbini", koje su imale za cilj da oružanom akcijom i vršenjem terora u saradnji sa okupatorom podrže okupaciju i uguše oružani ustanak i oslobodilačku borbu srpskog i ostalih naroda Jugoslavije;

2. Što je radi ugušivanja narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i podržavanja okupacije od samog početka svoje protivnarodne delatnosti stupio u vezu sa okupatorskim komandama (i vlastima); sprovodio kroz sve vreme rata, sve do same kapitulacije hitlerovske Nemačke, aktivnu političku i vojnu saradnju sa svima okupatorima; rklapao sam, ili preko podređenih komadanata i agenata, sporazume i ugovore za vođenje zajedničke borbe protiv svoje otadžbine, primao od okupatora naoružanje, opremu, hranu i drugu pomoć za svoje četničke jedinice; stavljao svoje jedinice pod komandu okupatora za izvođenje ratnih operacija protiv Narodnooslobodilačke vojske; odobravao svojim komandantima da se sa svojim odredima „legalizuju" kod okupatora to jest stupe u otvorenu službu okupatora, a nekim četničkim jedinicama da stupe pod neposrednu komandu okupatora pod imenom „antikomunistička dobrovoljačka milicija" - tako da su svi njegovi podređeni komandanti i jedinice po njegovim direktivama i naređenjima za sve vreme rata zajedno sa fašističkim okupatorskim jedinicama, izvodili vojne operacije protiv narodnih oružanih snaga i vršile zločine i teror nad narodom.

3. Što je od samog početka svoje izdajničke delatnosti stupio u vezu sa Nedićem i drugim kvislinzima, otvorenim slugama okupatora, u cilju da održi okupaciju i objedini sve izdajničke snage protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije; davao direktive svojim komandantima da sklapaju sporazume i da sarađuju sa ustašama uz priznanje suvereniteta takozvane „nezavisne države Hrvatske" i uz polaganje zakletve na vernost Paveliću, organizatoru masovnih pokolja srpskog i hrvatskog naroda;

4. Što je u istom cilju, prihvatajući od okupatora lažnu parolu borbe protiv komunizma išao za tim da borbu naših naroda skrene sa puta nacionalnooslobodilačke borbe na put građanskog rata, pa je pod parolom borbe protiv komunizma sa svojim četnicima ubijao rodoljube, koji su na bilo koji način pomagali i odobravali borbu protiv okupatora;

5. Što je, pod lažnim parolama „zaštite srpstva" i „spasavanja srpskih glava" kojim parolama je i kvisling Nedić opravdavao okupaciju, razbijao jedinstvo srpskog naroda u borbi protiv okupatora i nametao mu bratoubilačku borbu, u kojoj su njegovi četnici pobili desetine hiljada Srba;

6. Što je, u skladu s politikom okupatora, kao predstavnik svih protivnarodnih i antidemokratskih elemenata u cilju razbijanja bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije i uspostavljanja nacionalnog ugnjetavanja, raspirivao nacionalnu i versku mržnju i razdor među narodima Jugoslavije, usled čega su njegove četničke bande izvršile masovne pokolje hrvatskog, muslimanskog kao i srpskog stanovništva koje nije prihvatilo okupaciju;

7. Što je, zajedno sa izbegličkom vladom u kojoj je bio ministar, vršio u narodu propagandu, da nije vreme za borbu protiv okupatora, dok se jače savezničke snage ne iskrcaju na Balkanu odnosno dok Nemačka ne bude pred kapitulacijom, čime je podržavao okupaciju i slabio ratni napor Jugoslavije, kao i zajednički front savezničkih država protiv hitlerovske Nemačke i njenih satelita; i

8. Što je, dosledan svojoj izdajničkoj delatnosti, sprovedenoj za svo vreme rata i okupacije, pred konačno oslobodjenje zemlje od okupatora, nakon što je politički i vojnički bio razbijen, organizovao terorističke bande i grupe kao jedino preostalo mu sredstvo, uz pomoć Gestapoa organizovao škole za teroriste, pa je izučene i naoružane teroriste upućivao da vrše diverzije, sabotaze i atentate, što su ove grupe i izvršavale, a pojedinim svojim komandantima naređivao da takođe pređu na vršenje terorističkih akata, kako bi i u poslednjoj fazi borbe pomogao okupatoru koji se povlačio iz naše zemlje i kako bi ugrožavao novi ustavni demokratski poredak u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

Pa je tako:

a) avgusta 1941. godine, iako se bio sporazumeo sa predstavnicima Valjevskog partizanskog odreda da se četnici i partizani ne napadaju, napao mučki i iznenada jedan vod Valjevskog partizanskog odreda u selu Planinici (nedaleko od Mionice) u kome je napadu optuženi Mihailović lično komandovao četnicima, koji su tom prilikom ubili dva partizana, nekoliko ranili a nekoliko zarobili;

b) u vreme kada je buknuo ustanak u Srbiji i kada su ustanici počeli oslobađati gradove uspostavio vezu sa izdajnikom Milanom Nedićem i po njegovom pozivu uputio mu u Beograd svoju delegaciju na čelu sa majorom Aleksandrom Mišićem sa ovlašćenjem da zakluče sporazum sa Nedićem o zajedničkoj borbi za ugušenje narodnog ustanka u Srbiji. Delegacija optuženog Mihailovića posle pregovora, koji su trajali od 29. avgusta do 5. septembra 1941. godine, zaključila je sa Nedićem sporazum: da Nedić, odnosno Nedićeva vlada i optuženi Mihailović

sarađuju u borbi protiv partizana u cilju njihovog uništenja; da Nedić odmah izda novčanu pomoć organizaciji optuženog Mihailovića; da Nedić odredi odmah oficira za vezu koji će biti stalno pri štabu optuženog Mihailovića; da Nedić izdejtstvuje kod Nemaca da ne gone optuženog Mihailovića i njegove četnike; i da posle formiranja Nedićevih oružanih odreda izvode zajednički operacijski plan za čišćenje Srbije od partizana. Po ovom sporazumu delegacija optuženog Mihailovića primila je od Nedića novčanu pomoć a Mihailovićev oficir za vezu kod Nedića Pipan, polovinom septembra 1941. godine poveo je sa sobom u štab optuženog Mihailovića pomoćnika komandanta Nedićeve žandarmerije, potpukovnika Marka Olujevića, koji je od Nedića bio određen za oficira za vezu pri štabu optuženog Mihailovića i nosio sa sobom Nedićev operacijski plan za zajedničko čišćenje partizana iz Srbije. Takođe je Nedić izdejtstvovao preko nemačke komande generala Dankelmana da Nemci ne progone četnike optuženog Mihailovića;

v) vršeći pripreme za opšti napad na partizane optuženi Mihailović je:

primio pod svoju komandu veći broj vojvoda Koste Pećanca, koji su se bili stavili otvoreno u službu nemačkog okupatora, kao, na primer, Budimira Cerskog, Jovana Škavovića, Nikolu Kalabića, Božu Jovorskog i druge; naredio svojim komandantima Milošu Glišiću i Vučku Ignjatoviću da odmah posle oslobođenja Požege od Nemaca, u septembru 1941. godine napadnu partizane u Požegi i da je zauzmu od partizana; svojim stavom neprijateljstva i podozrenja prema partizanima naveo svoga oficira Ignjatovića i njegov četnički odred u Požegi da razoružavaju partizanske kurire i manje partizanske grupe, da zaustavljaju vozove koji su išli od Čačka u Užice sa transportima žita za ishranu stanovništva, da otimaju transporte oružja i municije koje je iz Užica bilo upućeno na front borcima koji su vodili krvave bojeve sa Nemcima, da skinu s voza komandanta Prvog šumadijskog partizanskog odreda Milana Blagojevića, koji se iz Užica vraćao na front iza Rudnika, i da ga posle zverskog mučenja ubiju. Pošto je već izvršio potrebne pripreme za opšti napad na partizane, a u skladu sa porukom koju mu je engleski kapetan Hadson preneo od svojih nadležnih, koja je glasila: „Da Jugoslaveni ima da se bore za Jugoslaviju, a ne da se borba pretvori u pobunu komunista za Sovjetsku Rusiju“, optuženi Mihailović je prekršio sporazum o zajedničkoj borbi četnika i partizana protiv okupatora i njihovih domaćih slugu zaključen oktobra 1941. godine sa komandantom narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije Titom i 1. novembra 1941. godine izdao naređenje komandantima svih svojih odreda da povuku sa frontova prema Nemcima sve odrede i da pređu u opšti napad na partizane. Izvršujući ovo naređenje svi njegovi odredi u Srbiji napustili su frontove prema Nemcima, otvarajući slobodan put nemačkim snagama za prodor na oslobođenu teritoriju i prešli u opšti napad na partizane, i to:

u noći između 1. i 2. novembra 1941. godine četnici pod komandom Glišića i Ignjatovića napali su na Užice na položajima zvanim Trešnjica svega nekoliko kilometara od Užica;

u noći između 1. i 2. novembra 1941. godine napao je iznenada na Ivanjicu Boža „Javorac“ (koji se bio stavio pod komandu Glišića i Ignjatovića);

6. novembra 1941 godine četnici koji su se nekoliko dana ranije povukli sa fronta kod kod Kraljeva, napali su podmuklo i iznenadno prvo na partizansku tenkovsku jedinicu i partizansku artiljeriju i uništili posadu, a zatim napali na Čačak;

četnički odred kapetana Račića izvršio je drugi napad na Užice, četnički odred kapetana Neška i poručnika Popovića Voje napao je Kolubarski partizanski bataljon na položajima kod Valjeva, koji je na tom položaju vodio borbe protiv Nemaca;

g) posle sloma četničkog napada na partizane optuženi Mihailović je produžio borbu protiv partizana ohrabren radio emisijama jugoslovenske izbegličke vlade koja je još u jeku četničkog napada na partizane objašnjavala da je optuženi Mihailović jedini ovlašćeni predstavnik kralja i

izbegličke vlade u okupiranoj zemlji i da se sve snage koje se bore moraju da stave pod njegovu komandu. Iza toga je optuženi Mihailović po jednodušnoj odluci čitavog svog štaba otišao sa svojim oficirima, majorom Mišićem Aleksandrom, pukovnikom Pantićem Branislavom i kapetanom Mitrović Nenadom u selo Divci (deset kilometara od Valjeva) i u jednoj kafani sastao se sa predstavnicima Nemaca: načelnikom štaba nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju oficijom Gestapoa kapetanom dr. Jozefom Matlom, i još nekoliko nemačkih oficira. Sastanak je održan u najvećoj tajnosti pod zaštitom nemačkih bornih kola i velikog broja nemačkih vojnika. O ovom sastanku optuženi Mihailović je preko engleske obaveštajne službe obavestio radiogramom izbegličku vladu;

d) 20. novembra 1941. godine optuženi Mihailović je, preko svojih predstavnika sa predstavnicima Vrhovnog štaba partizanskih odreda Jugoslavije zaključio sporazum o primirju i obavezao se da vodi borbu protiv okupatora u zemlji u saradnji sa partizanima pa je i taj sporazum pogazio i u najtežoj fazi borbe u toku prve neprijateljske ofanzive protivu oslobođene teritorije u Srbiji, koja je počela 23. novembra 1941. godine, naredio svojim komandantima da ne stupaju u borbu sa Nalcima;

d) nakon povlačenja glavnine partizanskih snaga iz Srbije, optuženi Mihailović je na konferenciji komandanata – održanoj 30. novembra 1941. godine na Ravnoj Gori – izdao naređenje svojim komandantima da se legalizuju kod okupatora to jest da otvoreno i javno stupe u službu Nemaca. Na osnovu ovakvog naređenja stupili su u službu Nemaca sa svojim odredima komandanti optuženog Mihailovića i to poručnik Raković Predrag u Čačku, Glišić i Ignjatović u Požegi, Pantelić u Loznici, Lazović Živan u beogradskom okrugu, Rajković Borivoje i Mladenović, kapetani, u Kosjeriću, kapetan Mitić, Matić, Budimir Cerski, Škavović Jovan, Đurović Mašan i drugi. Ovi legalizovani odredi sa svojim komandantima istovremeno su i dalje priznavali optuženog Mihailovića kao svog komandanta i od njega primali naređenja, a od Nemaca primali oružje, hranu i odelo i, zajedno sa Nalcima, učestvovali u operacijama protiv preostalih partizanskih odreda u Srbiji i hvatali i ubijali rodoljube koji su pomagali oslobodilačku borbu srpskog naroda.

Sprovodeći u delo zaključeni sporazum sa Nedićem o zajedničkoj borbi protiv partizana optuženi Mihailović je uspostavio čvrste veze sa većim brojem Nedićevih komandanata Milanom Kalabićem, Radovanom Stojanovićem i drugima, koji su zajedno s njim i izvršujući njegova naređenja vodili borbe protiv partizana u Srbiji u toku zime 1941/42. i proleća 1942. godine;

e) već 1941. godine nakon što je izdao narodni ustanak u Srbiji i stupio u spregu sa nemačkim okupatorom optuženi Mihailović pristupa organizaciji četničkih odreda u ostalim zemljama i krajevima Jugoslavije.

Tako je:

meseca decembra 1941. godine optuženi Mihailović uputio u Crnu Goru svoje oficire Milovana Nedeljkića i Perhineka sa zadatkom da uspostave vezu sa četničkim komandantima u Crnoj Gori i Sandžaku, generalom Blažom Đukanovićem, pukovnikom Bajom Stanišićem, majorom Đorđem Lašićem i kapetanom Pavlom Đurišićem i da im prenesu njegova uputstva za borbu protiv partizana. Ovi četnički komandanti su krajem 1941. godine organizovali uz punu pomoć italijanskog okupatora svoje odrede i, zajedno sa njima učestvovali u borbama protiv partizana primajući od Italijana oružje, hranu a neki i plate;

u Sandžaku optuženi Mihailović je uspeo krajem 1941. godine da stavi pod svoju komandu sandžačke četničke odrede koji su se u isto vreme bili stavili otvoreno u službu Italijana i učestvovali u borbama protiv partizana i to još od novembra 1941. godine;

u jesen 1941. godine optuženi Mihailović je uputio u Bosnu i Hercegovinu radi organizovanja četnika svoje oficire majora Boška Todorovića, poručnika Mutimira Petkovića, kapetana Sergija Mihailovića, poručnika Momčilovića i druge, pored žandarmerijskog majora Jezdimira Dangića koga je bio uputio u istočnu Bosnu još u vreme narodnog ustanka u Srbiji. Optuženi Mihailović je majora Boška Todorovića postavio za komandanta istočne Bosne i Hercegovine, a ovaj je po dolasku na teren zaključio pismeni sporazum o saradnji četnika i italijanskih okupatora u borbi protiv partizana;

komandant optuženog Mihailovića u istočnoj Bosni Jezdimir Dangić po dolasku na teren razbija jedinstvo četnika i partizana u borbi protiv Nemaca i ustaša, propušta Nemce na oslobođenu teritoriju, a pošto su partizani zaustavili Nemce i uspjeli očuvati izvestan deo slobodne teritorije, Dangić se povezuje sa gestapovskim kapetanom Matlom u Banji Koviljači i nakon povezivanja odlazi u Beograd sa znanjem i odobrenjem optuženog Mihailovića radi traženja pomoći od Nemaca i Nedića za borbu protiv partizana u istočnoj Bosni;

istovremeno lokalni četnički komandanti u istočnoj Bosni, pop Savo Božić, Cvijetin Todić i drugi, koji su se stavili pod komandu oficira optuženog Mihailovića, kapetana Račića, koji je decembra 1941. godine prešao u istočnu Bosnu, sklopili su sporazume sa ustaškim vlastima o saradnji u cilju uništenja partizana i zajedno sa ustašama, vodili borbe protiv partizana u istočnoj Bosni;

u toku 1941. godine, komandant optuženog Mihailovića, Ilija Trifunović - Birčanin uz pomoć italijanskih okupatora osnovao je četničke odrede u zapadnoj Bosni i Lici, a zatim u Dalmaciji, koji su u najtešnjoj saradnji sa Italijanima takođe vodili borbe protiv partizana. Znatno deo četnika, kao posebne formacije, poznate pod imenom „dobrovoljačka antikomunistička milicija" (MVAK = Milicia volontaria antikomunista) stavio je pod direktnu komandu Italijana, a čiji je glavni zadatak bio uništavanje antifašista u Dalmaciji;

u Sloveniju optuženi Mihailović je uputio, u ovom periodu, svog oficira majora Karla Novaka, koji je u saradnji sa okupatorima i kvislinškom belom gardom organizovao slovenačke četnike poznate pod nazivom „Plava garda". Iako malobrojne jedinice optuženog Mihailovića u Sloveniji pod komandom majora Novaka saradivale su otvoreno sa okupatorom i slovenačkom kvislinškom „Belom gardom";

ž) krajem 1941. i početkom 1942. godine rasplamsao se opšti narodni ustanak u Crnoj Gori, istočnoj Bosni i Sancaku. Sledeći liniju izdaje a u nameri ugušenja narodnog ustanka u ovim krajevima, optuženi Mihailović u maju 1942. godine prelazi iz Srbije na planinu Zlatar, a odatle u Crnu Goru i neposredno rukovodi operacijama četničkih jedinica pod komandom Miloša Glišića i Vučka Ignjatovića, iz Srbije, Petra Baćovića, iz istočne Bosne, Blaža Ćukanovića, Pavla Đurišića, Đorđa Lašića, Ivana Ružića, Baja Stanišića, Jakova Jovovića i Sima Mijuškovića, iz Crne Gore, i legalizovanih odreda Nikole Bojovića, Vuka Kalaitovića, vojvode Ilića i Rada Korde, koje su četničke jedinice, zajedno sa Italijanima, tada učestvovala u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi protiv partizanskih jedinica u Crnoj Gori i Sandžaku. U ovoj ofanzivi sve pomenute četničke jedinice pod komandom optuženog Mihailovića primale su od Italijana oružje, municiju i hranu, a jedinice Mihailovićevog komandanta Blaža Đukanovića, primale su pored ovog i platu. Tokom operacija Italijani su prevozili četničke jedinice svojim prevoznim sredstvima sa sektora na sektor, a četnički komandanti, pa i članovi vrhovne komande optuženog Mihailovića, prevozili su se automobilima kroz italijanske garnizone. Sam optuženi Mihailović sa svojim štabom smeštao se u neposrednoj blizini italijanskih garnizona. Nakon teških i upornih bojeva sa Italijanima i četnicima, naročito na sektoru Sinjajevina, Kamena Gora - Kosanica, Nikšić – Golija, Nikšić - Travnik, Orlovac i Gat i mučkog četničkog napada na partizansku bolnicu i petu udarnu brigadu u Ćurevu, partizanske snage, pod pritiskom italijanskih divizija, a zahvaljujući izdaji četnika

optuženog Mihailovića, bile su prinuđene da se povuku sa slobodne teritorije Crne Gore, Sandžaka, istočne Bosne, Hercegovine u zapadnu i centralnu Bosnu;

z) nakon što su partizani bili prinuđeni da napuste slobodnu teritoriju u Crnoj Gori, Sandžaku, istočnoj Bosni i Hercegovini, četnici optuženog Mihailovića produžili su svoju saradnju sa italijanskim okupatorom i zajedno s njime zaveli i sprovedili sistem strahovlade nad narodom na toj teritoriji. U neposrednoj blizini Kolašina, u kome komandant optuženog Mihailovića Pavle Đurišić dočekuje i pozdravlja ratnog zločinca italijanskog generala Pircija Birolija, guvernera Crne Gore, a četnici optuženog Mihailovića kolju i vešaju crnogorske rodoljube, optuženi Mihailović sa svojim štabom iz Lipova rukovodi četničkim akcijama na uništavanju narodnog ustanka, podržavan od engleskog majora Hadsona, koji u to vreme traži od optuženog Mihailovića da se „sastane sa kapetanom Đurišićem i pukovnikom Stanišićem i ostalim vođama koji su se tako uspešno borili protiv komunista i oslobodili svoje krajeve od njih" i izdašno pomagan materijalno i politički od emigrantske vlade u Londonu;

i) posle bezuspešnog pokušaja da zajedničkim borbama sa Italijanima, Nmcima i ustašama u jesen 1942. godine razbije partizanske snage na Dinari i u zapadnoj i centralnoj Bosni, optuženi Mihailović je podstrekavan od engleskog pukovnika Bejlja treba da uništiti partizanske snage i partizansku slobodnu teritoriju pre nego što dođe do iskrcavanja saveznika na Balkan, pristupio brižljivom izvođenju priprema za učestvovanje četničkih jedinica u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi pa je lično sačinio i plan operacija za učestvovanje četnika u ovoj ofanzivi. Nemački i italijanski okupator ocenivši značaj oslobodilačkog ustanka naroda Jugoslavije za oslobodilačku borbu naroda porobljene Evrope p opasnost za svoje planirane operacije u severnoj Africi i na Bliskom istoku, odlučio je da konačno i potpuno uništi ustanak u Jugoslaviji. U tu svrhu vrhovna nemačka i italijanska komanda stvaraju jedinstveni plan za izvođenje zajedničkih operacija u pretstojećoj četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi i određuju za te operacije sledeće jedinice: a) nemačke: 7. SS „Princ Eugen" diviziju, 369 pešadijsku diviziju, 717 lovačku diviziju i 718 pešadijsku diviziju i druge specijalne jedinice – motorizovane, tenkovske, artiljerijske, avijaciju; b) italijanske divizije: „Lombardiju", „Re", „Sasari", „Murđe" i „Taurinenze"; v) ustaške zdrugove, domobranske jedinice i odrede milicije. Optuženi Mihailović nakon što je izvršio pripreme odredio je za učestvovanje u ovim operacijama sledeće četničke jedinice: prvi korpus majora Bjelajca sa 2.000 četnika, drugi korpus popa Đujića sa 2.000 četnika, treći korpus majora Baćovića sa 3.000 četnika, 600 četnika pod komandom Novaka Mijovića, 5.000 četnika pod komandom Baja Stanišića, 3.000 četnika pod komandom Bore Mitranovića i 5.000 četnika pod komandom Pavla Đurišića.

Glavne operacije u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi razvijale su se u vremenu od 15. januara do polovine aprila 1943. godine a na teritoriji od reke Kupe preko reke Neretve – gde se u „džepu" Neretve odigrala čuvena „bitka za ranjenike" – pa sve do reke Drine. U ovim operacijama su zajednički učestvovala napred navedene nemačke, italijanske, Pavelićeve i četničke jedinice optuženog Mihailovića, koje su od okupatora primale oružje, municiju, hranu i bile potpomagane okupatorskom artiljerijom, avijacijom i tenkovima. Četničkim jedinicama komandovao je optuženi Mihailović preko majora Ostojića a i neposredno. U završnoj fazi operacija na reci Drini optuženi Mihailović je komandovao i izesnim delovima italijanske divizije „Taurinenze". U ovoj ofanzivi okupatorske i četničke jedinice izvršile su paljenje i pustošenje čitavih krajeva i masovno istrebljenje civilnog stanovništva, koje se sa svojom narodnom vojskom povlačilo ispred neprijatelja.

j) u vreme dok se odvijala četvrta neprijateljska ofanziva, na teritoriji od Kupe preko Neretve do Drine, četnici optuženog Mihailovića su, po njegovim direktivama i na ostalim područjima širom Jugoslavije vodili zajedničke borbe sa okupatorima i domaćim kvislinzima protiv

Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Tako su u Srbiji četnici optuženog Mihailovića pod komandom Predraga Rakovića, Zvonimira Vučkovića i drugih zajedno sa Nemcima, Nedićevim i Ljotićevim odredima, bugarskim okupacionim jedinicama i jedinicama ruskog i belogardističkog korpusa učestvovali u zajedničkim borbama protiv partizana. Po direktivama i sa odobrenjem optuženog Mihailovića četnički odredi u Bosni sklopili su niz daljih sporazuma sa Nemcima i ustašama, u Sloveniji sa slovenačkom „belom gardom“ o saradnji, a posle kapitulacije Italije u septembru 1943. godine četnički odredi optuženog Mihailovića širom čitave zemlje stupili su potpuno pod zaštitu Nemaca i u otvorenu saradnju sa njima i primali od njih naređenja, oružje, municiju i ostalu vojnu opremu;

k) primajući materijalnu pomoć i direktive od emigrantskih vlada, da se po svaku cenu vojnički održi kao i poruku engleskog generala Mastersona da što pre likvidira komuniste i da će potom nastati povoljnije stanje za četnike i da će Englezi promeniti svoje držanje, svoju propagandu i svoju politiku prema optuženom Mihailoviću, optuženi Mihailović je za sve vreme od leta 1943. godine do svršetka rata održao niz sastanaka i stupao u vezu sa predstavnicima nemačke komande u Jugoslaviji, sa domaćim izdajnicima Nedićem, Pavelićem i Ljotićem i reakcionarnim elementima u Hrvatskoj, radi nastavljanja borbe protiv oslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije.

Tako su po naređenju optuženog Mihailovića u toku aprila i maja 1944. godine održani sastanci između Mihailovićevog komandanta Srbije generala Trifunovića, optuženog Topalovića Živka i kapetana Rakovića, s jedne strane, i gestapovaca Šterkera, Milana Aćimovića i Dimitrija Ljotića, Ilije Mihailovića, s druge strane, u selima Vranići, Trbušane i Brđane na kojim je došlo do sporazuma o vođenju zajedničkih operacija protiv partizana i liferovanju oružja četnicima od strane Nemaca. Pored svojih komandanata optuženi Mihailović se lično sastaje oko 20. avgusta 1944. godine u selu Ražani kod Kosjerića sa Milanom Nedićem i optuženim Dragomirom Jovanovićem, na kojem je sastanku sklopljen sporazum da Nedić optuženom Mihailoviću daje mesečno sto miliona dinara novčane pomoći, da Nedić preuzima na sebe obavezu da se optuženom Mihailoviću od Nemaca izliferuje 30.000 pušaka, tri miliona puščanih i mitraljeskih metaka, da Nedić izliferuje optuženom Mihailoviću uniforme i obuću, da će Nedić u cilju koordinacije akcije protiv Narodnooslobodilačke vojske – ukoliko dozvole Nemci, staviti svoje oružane formacije pod komandu optuženog Mihailovića i da optuženi Mihailović garantuje Nediću da se oružje neće upotrebiti protiv Nemaca; pored ovoga optuženi Mihailović se lično sastaje sa šefom upravnog štaba nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju Nojbaherom u selu Rošcima kod caganjske škole u avgustu 1944. godine, a sa gestapovcem Šterkerom još četiri puta, i to u selu Pranjani, u avgustu 1944. godine, kod sela Draginje prilikom bekstva optuženog Mihailovića iz Srbije za Bosnu septembra 1944. godine i dva puta u Bosni u oblasti Sarajeva koncem 1944. godine i početkom 1945. godine. Na prva tri sastanka između optuženog Mihailovića i pretstavnika Nemaca, i to na sastancima u Rošcima (kod caganjske škole), Pranjanima i Draginji prisustvovao je američki pukovnik Mak Dauel, koji je, nakon što je engleska vlada službeno povukla svoje vojne misije od optuženog Mihailovića i njegovih komandanata, došao kod optuženog Mihailovića u svojstvu šefa američke vojne misije i kao takav tražio od Nemaca da polože oružje isključivo optuženom Mihailoviću, a optuženog Mihailovića uveravao da se mora održati u narodu i da Sjedinjene Američke Države pomažu isključivo optuženom Mihailoviću i njegovu organizaciju. Optuženi Mihailović je još u zimu 1942. godine preko Pinterovića i Mate Ruskovića uspostavio vezu sa mačekovcima u Hrvatskoj, koju je stalno održavao do kraja rata radi objedinjavanja vojnih jedinica koje su mačekovci nameravali obrazovati pod vrhovnom komandom optuženog Mihailovića u cilju zajedničke borbe protiv narodnooslobodilačkog pokreta. Na liniju borbe protiv narodnooslobodilačkog pokreta optuženi Mihailović je u martu 1945. godine preko advokata Brašića uspostavio vezu i slao pisma nadbiskupu Stepincu i Anti Paveliću, organizatoru pokolja srpskog i hrvatskog naroda.

U istom razdoblju od leta 1943. godine do svršetka rata, dok su optuženi Mihailović i njegovi komandanti zaključivali navedene sporazume, njegove jedinice zajedno s Nemcima i kvislinškim formacijama nastavile su borbe protiv Narodnooslobodilačke vojske i Jugoslovenske armije, i to četnici pod komandom člana vrhovne komande Draže Mihailovića, majora Ostojića, Đurišića, Draškovića, Kalaitovića, Cvetića, Lalatovića, Račića, Vučkovića, Nikole Kalabića, Markovića, Radovića, Neška Nedića, Tufegčića, Keserovića i drugih, u Sancaku i Srbiji, a pod komandom Radić Rada, Vranješevića, Drenovića, Bore Mitranovića, Todić Cvijetina, Damjanović Steve-Leke u Bosni, Đujića, Jevđevića, Bjelajca, Baćovića, Lukačevića i drugih u Bosni i Hrvatskoj i ostali;

l) Zaključujući svoje izdajničko delovanje koje je sprovodio kroz sve vreme oslobodilačkog rata i okupacije, optuženi Mihailović je pred isterivanje Nemaca iz Jugoslavije i uništenje četničkih jedinica, prešao na teritorijam. Tako je: u martu 1945 godine u Modriči, u Bosni – osnovao školu za teroriste, kojima je dao ime „kraljevskih komandosa“, a terirotičku diverzantsku grupu Gašparevića, za koju je znao da je direktno od Gestapoa iz Beča upućena za Srbiju u cilju vršenja sabotaza, diverzija, atentata i drugih zločina, prihvatio, stavio pod svoju komandu, dodelio joj zadatak i uputio je za Srbiju sa svojim komandantom Topalovićem. Ostalim komandantima izdao je naredenje da takođe pređu na terirotičke akcije, pa su izvesni komandanti nakon prestanka ratnih operacija dizali mostove i vozove u vazduh i vršili atentate, sve dok nisu bili pohvatani;

lj) Optuženi Mihailović Dragoljub-Draža i njegovi četnički komandanti po njegovim naredenjima i direktivama izvršili su masovnim zahvatima u tzv. čišćenjima terena, zatim putem letećih brigada i crnih trojki u toku čitavog rata i okupacije bezbrojne ratne zločine nad narodom u svim krajevima Jugoslavije.

Tako su:

u novembru 1941. godine četnici su streljali u selu Braićima na mestu zvanom Drenovi Vrh oko 500 zarobljenih partizana i njihovih pristalica;

optuženi Mihailović je u noći između 13. i 14. novembra 1941. godine tj. iste noći kada se je sastao sa gestapovcem, kapetanom Matlom, naredio svom komandantu Daki Tešmanoviću da oko 365 zarobljenih partizana preda srpskoj državnoj straži u selu Slovac, iako je morao znati da će ih srpska državna straža postreljati ili predati Nemcima, to je učinjeno tako da ih je Tešmanović predao Jovanu Škavi a ovaj Nemcima. Nemci su od ovih predatih partizana streljali oko 270, a ostale oterali u logore;

početkom novembra 1941. godine Mihailovićev komandant Ajdačić zaklao je trinaest partizanskih simpatizera u blizini Kosjerića na mestu zvanom Ridovi među kojima i učiteljicu Jelenu Subić-Gmizović i Milevu Kosovac, koje su četnici pre nego što su zaklali silovali i unakazili usijanum gvoždem;

4. novembra 1941. godine četnici su ubili blizu Ravne Gore oko 30 partizana, koje su bili na prevaru zarobili, među kojima je bilo 18 devojaka koje su bile upućene u Užice za bolničarke;

u decembru 1941. godine Mihailovićevi četnici streljali su zajedno sa Nemcima u Čacku samo u jedan mah 80 pripadnika narodnooslobodilačkog pokreta;

u decembru 1941. godine u srezu požeškom mešoviti nemačko-četnički sud u jedan mah osudio je na smrt 12 pristalica partizana;

u decembru 1941. godine i tokom januara 1942. godine četnici su poklali preko 2.000 muslimana – ljudi, žena i dece iz okoline Foče, Goražda i Čajniča. Klanja su vršili na mostovima na Drini u Foči i Goraždu;

u toku decembra 1941. godine i tokom cele 1942. Mihailovićevi „legalizovani“ četnici pohapsili su i predali Nemcima u raznim krajevima Srbije hiljade pristalica partizana koje su Nemci streljali u logorima na Banjici, Nišu, Užicu, Čačku i drugim mestima, a pored toga sami četnici su poubijali hiljade pristalica partizana, opljačkali mnoga sela, batinali hiljade ljudi, a veliki broj žena i devojaka iz partizanskih porodica silovali;

prvog aprila 1942. godine četnici Rada Radića pobili su u Jošavki 20 ranjenih partizana, a među njima i teško ranjenog narodnog heroja dr. Mladena Stojanovića;

aprila 1942. godine četnici Lazara Tešanovića i Rada Radića (koji su se tada bili stavili pod komandu Mihailovićevoeg kapetana Račića) ubili su 70 ranjenih partizana;

krajem aprila 1942. godine Spasoje Dakić, komandant Mihailovićevoeg bataljona u Čelebiću, ubio je engleskog majora Terensa Atertona i njegovog radio-telegrafistu i jednog engleskog narednika;

juna 1942. godine Mihailovićevi četnici su u okolini Gacka, u selu Izgorima, zapalili bolnicu sa deset teških partizanskih ranjenika;

juna 1942. godine Mihailovićev odred pod komandom kapetana Vladimira Đukića izveo je iz zatvora u Nikšiću 25 pristalica narodnooslobodilačkog pokreta i zajedno sa Italijanima streljali;

avgusta 1942. godine, Mihailovićev komandant Baćović ubio je simpatizere narodnooslobodilačkog pokreta Rada Pravicu, Tomu Galena, Jovu Ljubibratića, Budimira Žiropinu i Tasu Kesarića;

avgusta 1942. godine Mihailovićevi četnici pod komandom Petra Baćovića prilikom zauzeća Foče zaklali su u Foči i selima koja se skupa nazivaju Bukovica oko 1.000 lica muslimanske veroispovesti, među kojima je bilo oko 300 žena, dece i staraca;

avgusta 1942. godine na terenu oko Ustikoline i Jahorine (istočna Bosna) Mihailovićevi četnici pod komandom majora Zaharija Ostojića i Petra Baćovića zaklali su oko 25.000 lica muslimanske veroispovesti a sela popalili;

septembra 1942. godine četnici Petra Baćovića ubili su u Makarskoj oko 900 Hrvata, nekoliko katoličkih sveštenika odrali i 17 sela zapalili;

oktobra 1942. godine četnici Petra Baćovića ubili su u okolini Prozora zajedno sa Italijanima, kojima je komandovao italijanski poručnik Viđak, oko 2.500 Muslimana i Hrvata, među kojima je bilo žena, dece i staraca, a veliki boj sela popalili;

u oktobru 1942. godine, četnici Petra Baćovića, ubili su u selu Gatu, Niklice i Čišlu u Dalmaciji, zajedno sa Italijanima, 100 Hrvata kao simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta;

u jesen 1942. godine u Drežnici (Hercegovina) četnici iz okoline Gacka pri pohodu na Prozor zaklali su oko sto lica muslimanske veroispovesti;

decembra 1942. godine u selu Brajinci (Mrkajić, istočna Bosna) i okolnim selima, četnici Mihailovićevoeg komandanta Rajka Čelonje ubili su 160 seljaka i popalili selo Brajnice i još nekoliko sela. Među pobijenim bilo je žena i dece;

januara 1943. godine zaklao je major Cvetić šesnaest zarobljenih partizana u okolini Užica;

januara 1943. godine, pod komandom Komarčevića, Mihailovićevi četnici su zaklali 72 simpatizera partizana u srezu posavskom;

januara 1943. godine četnici Pavla Đurišića ubili su u srezu bjelopoljskom oko 400 muškaraca i oko 1.000 žena i dece muslimanske veroispovesti;

u februaru 1943. godine četnici pod komandom Zaharija Ostojića, Petra Baćovića, Pavla Đurišića, Voje Lukačevića, Vuka Kalaitovića i drugih, u srezovima pljevaljskom, čajničkom i fočanskom zaklali su 1.200 muškaraca i 8.000 staraca, žena i dece i opljačkali pa potom spalili 2.000 domova;

polovinom jula 1943. godine u celu Cikoti (istočna Bosna) četnici su otkrili 80 ranjenika prve proleterske divizije, oduzeli im oružje a sutradan doveli Nemce koji su ih poubijali, a zatim spalili;

juna 1943. godine u toku pete neprijateljske ofanzive četnici su klali partizanske ranjenike sa Sutjeske, pa su tada zaklali u selu Jelaču i Vrbnici dr Simu Miloševića i hrvatskog pesnika Ivana Gorana Kovačića;

jula 1943. godine u Bišini (Birač) četnici su otkrili ranjenike prve i druge proleterske brigade i izdali ih Nemcima koji su ih poubijali;

decembra 1943. godine četnički komandant major Petrićević streljao je u Kolašinu 28 zarobljenih partizana i šest seljaka pristalica partizana;

decembra 1943. godine četnički komandant Živan Lazović zaklao je u selu Selevcu 15 seljaka pristalica partizana;

decembra 1943. godine zaklali su četnici u okolini Bosanskog Grahova 137 zarobljenih partizana;

decembra 1943. godine zaklali su četnici u selu Tičevu kod Drvara 28 zarobljenih partizana;

decembra 1943. godine zaklali su četnici u Zeti (Crna Gora) osam seljaka delegata na prvoj antifašističkoj skupštini Crne Gore;

decembra 1943. godine zaklali su četnici Nikole Kalabića u selu Kopljarima kod Arandelovca 21 seljaka;

decembra 1943. godine streljali su četnici Vuka Kalaitovića u srezu sjeničkom 18 pristalica partizana;

decembra 1943. godine četnici pod komandom potpukovnika Miodraga Paloševića i majora Trifkovića Svete zaklali su u selu Vraniču, blizu Beograda, 73 lica među kojima jedno dete od dve godine, drugo od tri meseca. Jednu od žrtava su kastrirali. Pored toga opljačkali su seljačke domove;

od juna 1942. godine do marta 1943. godine Mihailovićevi četnici pod komandom Pavla Đurišića osudili su na smrt i streljali oko 1.000 crnogorskih partizana i seljaka zbog toga što su učestvovali u oslobodilačkom ustanku u Crnoj Gori;

29. aprila 1944. godine četnički odred kapetana Živojina Lazovića, majora Svetislava Tripkovića, Nikole Kalabića, Dragutina Bojovića, Svete Bogićevića, Radovana Dokmanovića i Svete Radičevića u selu Drugovcu (okrug beogradski) zaklali su 73 lica među kojima i devet žena. Tom prilikom teško su zlostavljali 37 drugih lica i opljačkali pa potom spalili 220 domova;

aprila 1944. godine četnici su kod Bajine Bašte zaklali osam simpatizera partizana;

maja 1944. godine četnici Dragutina Keserovića pronašli su na Jastrepcu partizansku bolnicu pa su streljali 24 ranjenika i 4 bolničarke;

maja 1944. godine četnici su otkrili u Semberiji partizanske bolnice i ubili oko 300 teških ranjenika;

u leto 1944. godine četnici su u selu Balinoviću živoga pekli pred 20 ljudi Živana Đurđevića seljaka iz Balinovića, a potom njega i njegovog sina zaklali;

avtusta 1944. godine Dušan Radović – Kondor, komandant Mihailovićevog zlatiborskog korpusa zaklao je dva američka avijatičara francuskog porekla koji su se bili prinudno spustili padobranima kod reke Lima;

avgusta 1944. godine četnički odred Bogićevića Svete uhvatio je u selu Sepcima – Srbija, Sremčevića Savu, Vojinović Konstantina, Radojević Iliju i Jovanović Iliju i pošto ih je mučio da bi iznudio priznanje o saradnji sa partizanima svu četvoricu zaklao.

Pored ovoga desetine hiljada ljudi četnici su zlostavljali i batinali, a u Crnoj Gori su bili uveli specijalni sistem batinjanja pomoću „roglje“.

Komandanti optuženog Mihailovića ostavljali su spiskove pristalica partizana okupatorima i kvislingovcima na osnovu kojih su ljudi bili hapšeni i streljani. Naročito je Beogradska četnička organizacija tesno saradivala sa specijalnom policijom na uništavanju pristalica partizana u Beogradu.

Nabrojani zločini samo su mali deo zločina koje su četnici optuženog Mihailovića sprovedeći njegova naređenja i direktive, izvršili u svim krajevima Jugoslavije.

Izloženim radnjama optuženi: Mihailović, Moljević, Žujović, Topalović, Vilović, Radić, Vranješević, Glišić, Jovanović Slobodan, Purić, Ninčić, Živković, Knežević Radoje, Gavrilović, Knežević Živan, Fotić, Jovanović Dragomir, Dinić, Jonić, Dokić, Mušicki i Pavlović izvršili su krivična dela izdaje i ratnih zločina iz člana 3. tačka 3, 4. i 6. Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, a optuženi Mihailović, Vranješević i Mušicki još i krivična dela organizovanja oružanih bandi u cilju nasilnog obaranja postojećeg državnog uređenja iz člana 3. tačka 7 istog Zakona; optuženi Marković i Kumanudi izvršili su krivična dela izdaje i ratnih zločina iz člana 3. tačke 3, 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, a optuženi Marković još i krivično delo iz člana 2. Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora. Sa napred izloženog, a na osnovu citiranih zakonskih propisa i člana 4. Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, a optuženi Kumanudi na osnovu člana 6/1 istog Zakona; člana 5. Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države u vezi člana 16 Zakona o državljanstvu FNRJ i člana 1, 3, 5. i 6. Zakona o vrstama kazne – sud, ih osuđuje:

1) **Mihailovića Dragoljuba - Dražu** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;

2) **Moljevića Stevana** na kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava sem roditeljskih u trajanju od deset godina i na konfiskaciju celokupne imovine. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom ima mu se računati od 3. septembra 1945. godine kad je slobode lišen;

3) **Žujovića Mladena** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva;

4) **Topalović Živka** na kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinja mu teći od dana kada slobode bude lišen ;

5) **Vilovića Đura** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od sedam godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od tri godine i na konfiskaciju celokupne imovine. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom ima mu se računati od 3. septembra 1945. godine kao dana kada je slobode lišen;

- 6) **Radića Radoslava – Rada** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva;
- 7) **Vranješevića Slavoljuba** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava sem roditeljskih u trajanju od deset godina i na konfiskaciju celokupne imovine. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom računa mu se od 20. septembra 1945. godine kao dana kada je lišen slobode;
- 8) **Glišića Miloša** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i na konfiskaciju celokupne imovine;
- 9) **Jovanovića Slobodana** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 10) **Purića Božidara** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od šesnaest godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 11) **Ninčića Momčila** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od osam godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od pet godina, konfiskaciju celokupne imovine i gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 12) **Živkovića Petra** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva;
- 13) **Kneževića Radoja** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od deset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od pet godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 14) **Gavrilovića Milana** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od petnaest godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od osam godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 15) **Kneževića Živana** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 16) **Fotića Konstantina** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od dvadeset godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od deset godina, konfiskaciju celokupne imovine i na gubitak državljanstva. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom počinje mu teći od dana kad slobode bude lišen;
- 17) **Jovanovića Dragomira-Dragog** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;
- 18) **Dinića Tanasija** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;
- 19) **Jonića Velibora** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;

20) **Dokića Ćuru** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;

21) **Mušickog Kostu** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i na konfiskaciju celokupne imovine;

22) **Pavlovića Boška** na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih građanskih prava i konfiskaciju celokupne imovine;

23) **Markovića Lazara-Lazu** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od šest godina, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, sem roditeljskih u trajanju od tri godine i na konfiskaciju celokupne imovine. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom ima mu se računati od 2. septembra 1945. godine kao dana kada je slobode lišen;

24) **Kumanudi Kostu** na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od osamnaest meseci, gubitak političkih i pojedinih građanskih prava, sem roditeljskih u trajanju od dve godine i na konfiskaciju celokupne imovine. Kazna lišenja slobode s prinudnim radom ima mu se računati od 3. marta 1946. godine kao dana kada je slobode lišen;

Pošto je pročitao dispozitiv presude, predsednik Mihailo Đorđević je dao usmeno obrazloženje.

PRETSEDNIK: Na osnovu mnogobrojnih pismenih isprava i iskaza svedoka i potpunih i delimičnih priznanja optuženih, a uzimajući u obzir opšte poznate notorne činjenice, Sud se uverio da su svi optuženi zaista učinili sva krivična dela, opisana u dispozitivu ove presude i da su krivično odgovorni.

Sud je cenio i odbranu optuženih pa je našao:

Optuženi Mihailović se brani da nije saradivao sa okupatorom u borbi protiv oslobodilačkog ustanka naroda Jugoslavije i da nije podržavao okupaciju, da nije naređivao svojim komandantima i organizacijama da vrše ratne zločine, da nije organizovao terorističke bande i da nije naređivao vršenje terorističkih dela, i najzad, da u svojoj organizaciji nije imao uticaja na svoje

komandante, pa su radili šta su hteli. Međutim, utvrđeno je da je optuženi Mihailović saradivao sa okupatorom i podržavao okupacioni sistem. Još avgusta 1941. godine optuženi Mihailović sklopio je sporazum sa kvislingom Nedićem, otvorenim slugom nemačkog okupatora u gušenju narodnooslobodilačkog ustanka u Srbiji i zavođenju reda i mira koji je bio tako potreban okupatoru. Ovo je delimično priznao optuženi Mihailović. Ovo se utvrđuje i iz iskaza Milana Nedića, datom na zapisniku kod istražnih vlasti, a koji je na pretresu pročitano, u kome je potvrdio onu činjenicu sklopljenog sporazuma. 1. novembra 1941. godine optuženi Mihailović je naredio svojim četnicima da napadnu partizane u Užicu, a odmah zatim i opšti napad svih četničkih snaga na partizane, u nameri da uništi glavninu partizanskih snaga koje su se borile protiv okupatora, da bi na taj način ugušio ustanak srpskog naroda i to u vreme kad su okupatori izvodili svoju prvu ofanzivu protiv ustanka u Srbiji. O ovome se sud uverio i iz iskaza svedoka Đurića Radosava, a takođe i iz iskaza optuženog Glišića.

Za vreme opšteg napada na partizane, 13. novembra 1941. godine u noć, utvrđeno je da se optuženi Mihailović u selu Divci, nedaleko od Valjeva, sastao sa predstavnicima nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju, a te iste noći njegovi četnici predali su Nemicima u selu Slovcu, blizu sela Divaca, 360 partizana, koje su četnici optuženog Mihailovića zarobili i sa Ravne Gore sproveli u Slovac.

O ovome se sud uverio iz delimičnog priznanja samog optuženog Mihailovića i iz iskaza svedoka Darinke Marić-Popović, a u pogledu predaje partizana Nemcima iz iskaza Lalovića Živka i Pavlovića Branislava, koji su bili u grupi sprovedenih partizana, a takođe i iz iskaza na sudu ispitanog svedoka Jovana Škave.

Decembra 1941. optuženi Mihailović naredio je svojim komandantima da se legalizuju, to jest da stupe javno i otvoreno u službu Nemaca pod komandom izdajnika Nedića. O ovome se sud uverio iz pisma kapetana Rakovića, koje je na pretresu pročitano, a u kome Raković obaveštava Mihailovića da je naređenje izvršio i da se legalizovao, postupajući po instrukcijama dobijenim na sastanku od 30. novembra 1941. godine. Sud se takođe o ovome uverio i iz iskaza optuženog Glišića, koji je dao na suočenju sa optuženim Mihailovićem, a koji je potvrdio da je dobio naređenje da se legalizuje lično od Mihailovića prvih dana decembra 1941. godine na sastanku u jednom selu sreza takovskog.

Utvrđeno je da je Mihailović rukovodio lično, i preko Ostojića i drugih komandanata, a preko Ostojića naročito operacijama četničkih snaga u kojima su od januara do polovine aprila 1943. zajedno sa Nemcima, Italijanima i ustašama učestvovala u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske i pomagale okupatoru da ponovo okupira od Narodnooslobodilačke vojske oslobođenu teritoriju. Ovo je delimično priznao i optuženi Mihailović, a ovo se potvrđuje i mnogobrojnim originalnim depešama i pismima koje su Mihailovićevi komandanti Lukačević, Đurišić i ostali upućivali optuženom Mihailoviću i on njima.

Utvrđeno je da se optuženi Mihailović u 1944. godini sastao jedanput sa nemačkim opunomoćenikom za Jugoistok Nojbaherom i dva puta sa Nojbaherovim izaslanikom Šterkerom. Ovome sastanku prisustvovao je i američki pukovnik Mak Dauel, a pored toga sastao se u dva maha sa Šterkerom i nemačkim agentom Aćimovićem u Bosni 1945. godine.

Sve ovo priznao je optuženi Mihailović, a za sastanak sa Nojbaherom sud se uverio na pretresu iz iskaza ispitanog svedoka Vlade Jovanovića, kome je sud poklonio punu veru.

1944. godine Mihailović lično ili njegovi komandanti, sastaju se sa Nedićem, Ljotićem i ustašama, a sve po direktivama optuženog Mihailovića. Sam Mihailović 1944. godine, i to je priznao, sastao se sa Nedićem i u nekoliko tačaka ugovoreno je da se Mihailoviću pruži pomoć. I radi toga je i bio njegov komandant Raković upućen za Beograd radi primanja te pomoći po ugovoru sa Nedićem kada je trebalo obezbediti Mihailoviću 30.000 pušaka, spremu, odelo i tako dalje, pa je preko Boška Pavlovića to i izliferovano. Sud se uverio iz svih tih činjenica i direktiva, pisama i depeša i pisma upućenog preko advokata Brašića Paveliću, a pored toga ovo su drugo posvedočili i Dragi Jovanović i Boško Pavlović. Utvrđeno je da su svi komandanti optuženog Mihailovića i sve njegove četničke formacije saradivale sa Nemcima, Italijanima i bugarskim okupacionim trupama za sve vreme okupacije u oružanim borbama protiv narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, primajući kroz čitavo to vreme od okupatora oružje, municiju, hranu i drugo u nameri uništenja oslobodilačkog ustanka i pružanju pomoći okupatoru u održavanju sistema okupacije. Sve je ovo priznao okrivljeni Mihailović, a pored toga utvrđeno je sve ovo mnogobrojnim depešama, pismima, naređenjima, i izveštajima Mihailovićevih komandanata koji su na pretresu pročitani. Utvrđeno je da su Mihailovićevi komandanti saradivali sa okupatorima po naređenju optuženog Mihailovića. U ovo se sud uverio iz originalnih Mihailovićevih depeša pročitanih na pretresu u kojima Mihailović naređuje svojim komandantima da taktiziraju sa okupatorom, da koriste okupatora, da stupe u vezu sa okupatorom u cilju dobijanja oružja i municije i koordinacija operacija.

Da je optuženi Mihailović suprotno njegovoj odbrani, naređivao svojim komandantima da vrše ratne zločine, ubijanje zarobljenih partizana, paljenje, pljačku, uništavanje civilnog stanovništva itd., sud se uverio iz mnogobrojnih originalnih depeša optuženog Mihailovića u kojima naređuje

svojim komandantima da napadaju, uništavaju i istrebljuju svakog onog ko ma čime pomaže partizane, a posebno da istrebljuju muslimane i Hrvate. Iz mnogobrojnih pismenih dokumenata i depeša vidi se da su komandanti optuženog Mihailovića izvršavali njegova naređenja. Tako, na primer sud se uverio da su zločini izvršeni od Mihailovićevih četnika u selima Vraniću, Drugovcu i Boleću, zatim u srezovima bjelopoljskom, čajničkom, fočanskom i pljevaljskom, koji su na pretresu potpuno rasvetljeni pismenim dokumentima i iskazima preživelih svedoka, izvršeni pod neposrednim Mihailovićevim naređenjima. Da su komandanti optuženog Mihailovića i četničke formacije izvršavale njegova naređenja, a ne da su radili na svoju ruku i mimo volje optuženog Mihailovića i da pri svemu tome Mihailović nije mogao na njih da utiče utvrđeno je iz mnogobrojnih već pomenutih originalnih depeša, pismenih izveštaja Mihailovićevih komandanata, u kojima su ga izveštavali o izvršenju od njega dobijenih naređenja.

Da je optuženi Mihailović organizovao bande za teroristička diverzantska dela i da im je davao naređenja pred kraj rata da pređu na vršenje teroristička dela, pa su se te bande pretvorile u obične bande, drumske razbojnice, koji su vršili napade na vozove, vršili ubistva, pljačku privatne imovine, ubistva odbornika narodnih odbora, utvrđeno je priznanjem okrivljenog Mihailovića da je stvorio školu, tzv. komandosa, to jest da je stvorio školu za terorističke bande, da je te bande sa zadatkom upućivao na teren, da je prihvatio i uputio za Srbiju špijunsko-terorističku grupu Gašparevića poslatu iz Gestapoa iz Beča, i da je toj grupi dodelio jednu svoju grupu pod komandom svoga komandanta Topalovića. Ovo se potvrđuje iskazom optuženog Vranješevića koji je na suočenju sa optuženim Mihailovićem potvrdio da mu je optuženi Mihailović prvo pismeno a zatim usmeno izdao naređenja u proleće 1944. godine da stvara manje terorističke grupe i da vrši napade na vozove, da ubija narodne odbornike i da vrši druga teroristička dela.

I sva druga dela opisana u dispozitivu optužnice, za koja je krivično odgovoran i osuđen Mihailović, dokazuju da je odbrana Mihailovićeva neistinita pa je sud kao takvu i odbacuje.

Branioci optuženog Mihailovića istakli su na pretresu da okrivljeni Mihailović nije lično saradivao sa okupatorom, a da za saradnju njegovih komandanata sa okupatorom on ne može biti odgovoran. Međutim, utvrđeno je iz originalnih depeša i pisama optuženog Mihailovića i priznanjem optuženog Mihailovića o sastancima sa Nemcima i Nedićem da je on lično saradivao sa okupatorom, a takođe da je preko svojih komandanata stvarao sporazum o saradnji sa okupatorom, pa je ovaj navod odbrane kao neosnovan odbačen.

Branilac okrivljenog Mihailovića, advokat gospodin Dragić Joksimović istakao je da okrivljeni Mihailović nije izvršio integralnu izdaju naroda saradjući sa okupatorom u borbi protiv oslobodilačkog ustanka naroda Jugoslavije, nego da može biti reči samo o tome da je on, to jest optuženi Mihailović, izvršio izdaju u odnosu prema partizanima. Da je sud usvojio ove navode branioca Joksimovića u stvari bi opravdao saradnju okrivljenog Mihailovića sa okupatorom i izdajstvo naroda, jer branilac Joksimović brani Mihailovića da nije izvršio integralno izdajstvo, već izdajstvo samo jednog dela naroda, i to onog dela koji se borio isključivo protiv okupatora, stao je time u odbranu onih, koji se protiv okupatora, ne samo da nisu borili, nego su okupatora i okupaciju podržavali, a to znači u odbranu onog malog broja koji su se nalazili u izdajničkoj organizaciji okrivljenog Mihailovića i organizacijama drugih slugu i pomagača okupatora. Sud nije mogao stati na stanovište branioca Joksimovića i opravdati podržavanje okupatora i saradnju sa okupatorom protiv naroda Jugoslavije, pa je stoga ovaj navod branioca Joksimović i odbacio.

Branilac Joksimović je istakao u odbranu okrivljenog Mihailovića, da se on, optuženi Mihailović, iz ideoloških razloga borio protiv oslobodilačkog ustanka, to jest da je Mihailović bio nosilac jedne ideologije, a narodnooslobodilački pokret druge, pa je borba okrivljenog Mihailovića protiv oslobodilačkog pokreta osnivala se na suprotnosti ideologije. Uz to on je isticao da je okrivljeni Mihailović bio jedini legalni predstavnik koga je priznavala legalna vlada a da je

narodnooslobodilački pokret bio ilegalan. Zbog toga svega on je istakao, da se optuženi Mihailović ne može smatrati krivim za izdaju naroda i države.

Sud nije usvojio navode branioca Joksimovića zato što je utvrđena saradnja osuđenog Mihailovića sa okupatorom u podržavanju okupacije i gušenju oslobodilačkog ustanka naroda Jugoslavije, pa je svaka odbrana Mihailovićevo izdajničkog rada zasnovana na ideološkim razlozima, u stvari odbrana ideologije podržavanja okupacije, sistema porobljavanja naroda Jugoslavije, kakva je u stvari po svojoj suštini bila Mihailovićevo ideologija.

Činjenica da je branilac optuženog Mihailovića istakao da je okrivljeni Mihailović bio član legalne emigrantske vlade i da je ta vlada proglasila za jedinog legalnog pretstavnika osuđenog Mihailovića, odobravajući potpuno njegov rad i pomažući ga svim onim čim je mogla, ne pokazuje pak ništa drugo nego to da je i emigrantska vlada takođe održavala sistem okupacije i pomagala okupatore u gušenju oslobodilačkog ustanka naroda Jugoslavije, pa ni u kom slučaju ne može isključiti krivičnu odgovornost osuđenog Mihailovića.

Izričući ovakvu presudu, sud je smatrao da je bio veran tumač narodnih osećanja, pravde i pravičnosti i da je žigosanjem izdaje otacbine ostao dosledan vekovnim slobodarskim tradicijama naših naroda, koji su od pamtiveka slobodu uzdizali iznad svega, a izdaju otacbine osuđivali kao najteži zločin. SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU (*Buran aplauz u publici i poklici: Živeo Narodni sud!*) Optuženici protiv presude ovoga suda nemaju pravnog leka, jer je ova presuda odmah i izvršna. Jedino lica koja su osuđena na kaznu smrti mogu lično ili preko svojih branioca ili njihovi rođaci da podnesu molbu za pomilovanje Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ. Sud određuje: večeras do 20 časova, u kome će roku, ako ko hoće, podneti molbu za pomilovanje od lica osuđenih na smrt. Druže zastavniče, naredite da se izvedu osuđeni.

(Aplauz u publici i poklici: Živeo Narodni sud!)

Suđene je završeno u 11,35 časova.